

Қоғамдық орындардағы балалар қауіпсіздігі: чек-листі

Балаларды қоғамдық орындарда дұрыс тәртіпке үйрету

Қоғамдық орындарда ұрмау және тістемеудің маңыздылығы

Балаларға басқа адамдарға немесе балаларға қол көтеру, тістеу қауіпті және зиян екенін түсіндіру. Қоғамдық орындарда ұрлау немесе тістеу тәртіпке, достыққа және қауіпсіздікке кері әсер етеді. Мұндай әрекеттерден зардап шеккен адамдар ғана емес, бала да эмоционалды жарақат алады.

Баланы қалай үйретуге болады:

Мысал арқылы көрсету: Өз әрекеттеріңізбен сыпайылық пен құрметті көрсету.
Сезімін атау: Балалар эмоцияларын сөзбен білдіруді үйренсін – ашу, реніш, қуаныш.
Бос энергияны бағыттау: Қозғалыс ойындары, спорттық іс-шаралар арқылы агрессияны шығару.
“Сыпайылық ережелері” айту: “Қолыңмен ойна, тістеме”, “Достарға мейірімді бол” деген ережелер.

Ата-аналарға кеңес:

Баланың агрессиялық әрекетін көргенде сабырлы болу.
Қатаң жазалау орнына дұрыс әрекетті көрсету.
Баланың жағымсыз мінез-құлқын әлеуметтік әңгімелер арқылы түсіндіру.
Қоғамдық орындарға барғанда алдын ала ережелерді айтып шығу:
“Мұнда тек тыныш ойнаймыз, ұрмаймыз, тістемейміз”.

Мақсат

Қоғамдық орындарда қауіпсіз, достық атмосфераны сақтау.
Балаларды эмоционалды интеллект пен әлеуметтік дағдыларға үйрету.
Қоғамда мейірімді, сабырлы, тәртіпті тұлға болып өсуіне ықпал ету.

Ата-аналарға арналған өрт қауіпсіздігі бойынша жадынама

1. Өрт қауіпсіздігі – отбасы үшін маңызды

- Балаларыңызды өрттің қауіптілігі туралы түсіндіріңіз.
– «От өте қауіпті, ол тез таралып, бәрін күйдіріп жібереді» деп түсіндіріңіз.
– «Өрт кезінде түтін де зиян, ол дем алуға кедергі жасайды» деп қосыңыз.

3. Өрт кезінде әрекет ету жоспары

- 1.Дереу хабарлау: 101 телефонына хабарлаңыз (Қазақстанда өрт сөндіру қызметі).
- 2.Қауіпсіз жерге шығу: Балаларды, қарт адамдарды және үй жануарларын алып шығыңыз.
- 3.Дымнан қорғану: Дым кезінде еденге жақын жүріңіз, мүмкін болса суланған матамен бетіңізді жабыңыз.
- 4.Құралдарды қолданбаңыз: Өртті сөндіруге қауіпті құралдарды қолданбаңыз, тек кішігірім сөндіргіштерді пайдаланыңыз.

4. Өрт сөндіргіштер мен детекторлар

- Үйде өрт сөндіргіш болуын қадағалаңыз.
- Дым детекторларын орнатып, батареяны мезгіл-мезгіл ауыстырыңыз.

2. Үйде өрт қауіпсіздігін сақтау

- Үйде от жағатын немесе электр құрылғыларын қауіпсіз пайдалану.
 - Пышақ, сіріңке, газ плитасы және электр құралдарын балалардан алыс ұстау.
- Қабырғаларда және есік алдындағы жолдарды бос ұстау (шұғыл шығу жолы үшін).

5. Отқа қарсы тәрбиелеу

- Балаларға өрт қауіпсіздігін ойын арқылы үйретіңіз.
- Өрт кезінде не істеу керегін бірнеше рет қайталап көрсетіңіз.

Балабақшаға қажеті жоқ заттарды әкелмеу

1. Балабақшаға әкелуге болмайтын заттар:

- Ойыншық қару және қауіпті заттар – тапаншалар, пышақтар, ойыншық гранаталар және т.б.
- Қымбат немесе бағалы заттар – зергерлік бұйымдар, телефондар, смарт-сағаттар.
- Қуыршақтан тыс техника немесе гаджеттер – планшет, ноутбук және электронды ойындар.
 - Тамақ және тәттілер – баланың тағамдық аллергиясын болдырмау үшін.
 - Қауіпті химиялық заттар – бояулар, желімдер, аэрозольдер.

2. Неліктен маңызды:

- Балалар ойын кезінде жарақат алу қаупін азайту.
- Балабақшадағы тәртіп пен қауіпсіз ортаны сақтау.
- Басқа балаларға зиян келмеуін қамтамасыз ету.

3. Балаларға үйрету:

- Балаларға тек сабақта қолданылатын заттарды әкелу керек екенін түсіндіріңіз.
 - Балалар өз заттарын бөлісуді, сыйластықты үйренсін.

4. Ата-аналарға кеңес:

- Балабақшаға тек тәрбиешілер ұсынған заттарды әкеліңіз.
 - Баланың жеке заттарын белгілеуді ұмытпаңыз.
- Жаңа ойыншық немесе зат әкелу қажет болса, алдын ала тәрбиешіден рұқсат алыңыз.

Ата-аналарға арналған жадынама

Балаларды жолда жүру ережелеріне үйрету

1. Негізгі ережелер:

- Жаяу жүргінші жолы: Баланы тек белгіленген жаяу жолдар мен тротуар арқылы өтуге үйрету.
- Жол белгілерін түсіндіру: Тұрақ, бағдаршам, қиылыстардағы ережелерді көрсету.
 - Бағдаршамды сақтау: Жасыл шамда өту, қызыл шамда тоқтау.
- Қол ұстап жүру: Кіші балаларды жолдан өткізгенде әрдайым қолынан ұстау.

2. Қауіпсіздікке үйрету:

- Жолда ойнауға болмайтынын түсіндіру.
- Көлік жақындаған кезде әрдайым тоқтап, екі жаққа қарауды үйрету.
- Достарымен немесе туыстарымен жолда жүрсе де ережені сақтау.

3. Ата-аналарға кеңестер:

- Баланы үлгімен көрсету – өзіңіз де жол ережесін сақтаңыз.
- Қайталап үйрету – ережелерді ойын арқылы немесе әңгіменің ішінде қайталау.
- Баланың жасына сәйкес ережелерді қарапайым сөздермен түсіндіру.
 - Баламен бірге жолдан өту тәжірибесін жасау.

4. Мақсат:

- Баланың жолда қауіпсіз жүріп, жарақат алу қаупін азайту.
- Ережелерді ерте жастан үйретіп, қауіпсіздік дағдыларын қалыптастыру.
- Қоғамда жауапкершілігі бар, тәртіпті тұлға болып өсуіне ықпал ету.

Балаларды суда жүру, кеме және қайықта қауіпсіздік

1. Жеке қауіпсіздік құралдары

- Балаларға дөңгелек немесе өмірлік жилет кию міндетті.
- Жилет әрдайым дұрыс өлшемде болуы керек және қатаң бекітілген болуы қажет.
- Баланы суда қалдырғанда жақын қадағалау – ересектер әрдайым қол астында болуы тиіс.

2. Су жағасында және қайықта тәртіп

- Суға секіру, жүзу немесе қайыққа шығу алдында ережені түсіндіру.
- Қауіпсіз қашықтықты сақтау: жағалаудан алысқа кетуге болмайды.
- Қайықта немесе кеме үстінде тұрақты отыру, қол ұстамау және орыннан тұрудан аулақ болу.
- Суда немесе қайықта ойнау кезінде бір-біріне тиіспеу, тістемеу, күш қолданбау.

3. Қауіп-қатерді алдын алу

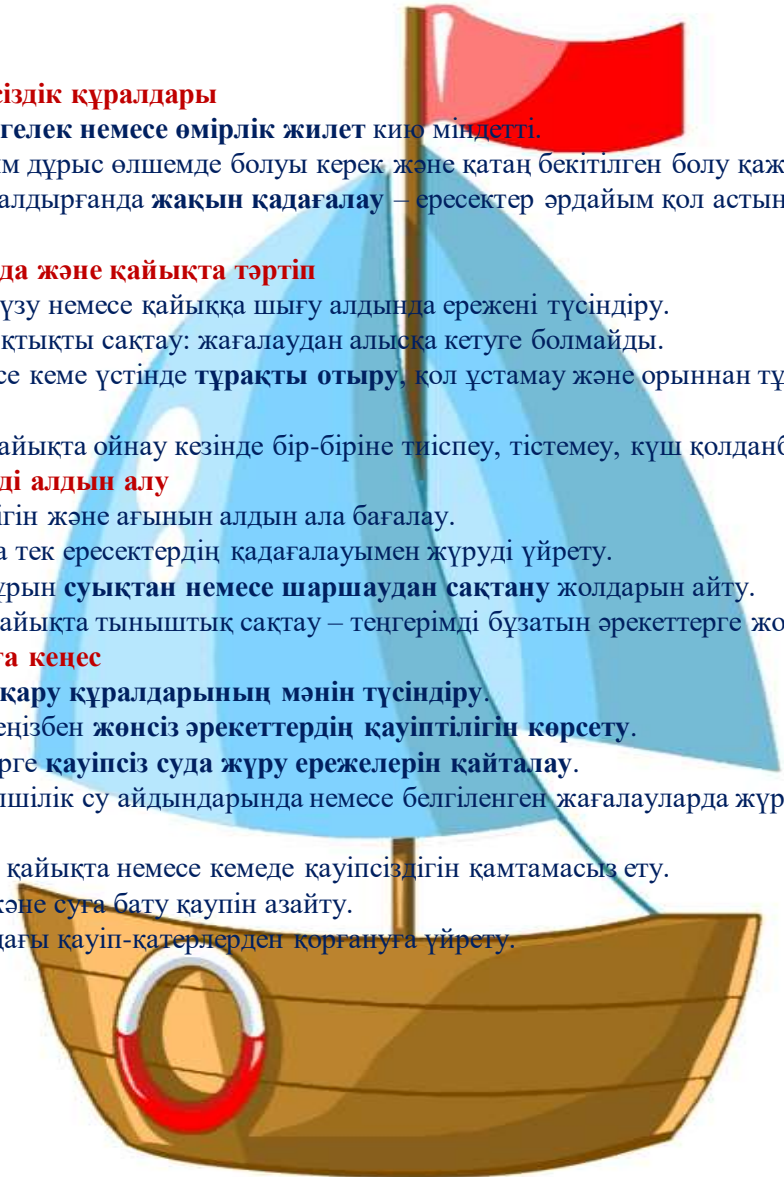
- Судың тереңдігін және ағынын алдын ала бағалау.
- Балаларға суда тек ересектердің қадағалауымен жүруді үйрету.
- Суға түспес бұрын суықтан немесе шаршаудан сақтану жолдарын айту.
- Кеме немесе қайықта тыныштық сақтау – теңгерімді бұзатын әрекеттерге жол бермеу.

4. Ата-аналарға кеңес

- Балаларға құтқару құралдарының мәнін түсіндіру.
- Жеке тәжірибеніңбен жөнсіз әрекеттердің қауіптілігін көрсету.
- Балалармен бірге қауіпсіз суда жүру ережелерін қайталау.
- Балаларды көпшілік су айдындарында немесе белгіленген жағалауларда жүруге үйрету.

5. Мақсат

- Баланың суда, қайықта немесе кемеде қауіпсіздігін қамтамасыз ету.
- Жарақат алу және суға бату қаупін азайту.
- Балаларды судағы қауіп-қатерлерден қорғануға үйрету.

Балаларды әуе көлігінде қауіпсіздік ережелері

1. Ұшу алдында дайындық

- Баланың билетін және жеке куәлігін алдын ала дайындаңыз.
- Ұшуға дайындық кезінде балаларға **ұшу тәртібін түсіндіру** – тыныш отыру, шулы болмау, қақпаларды немесе кабинаны ашпау.
- Ұшуға дейін дәретханаға баруды, сусын ішуді және жеңіл тамақтануды ескеру.

2. Әуе кемесінде қауіпсіздік құралдарын пайдалану

- Балаларға **белдік немесе қауіпсіздік белбеуін** дұрыс тағуды үйрету.
- Балаларға **құтқару жилетін** немесе отанған қауіпсіздік құралдарын көрсету және оны қажет болғанда қалай пайдалану керегін түсіндіру.
- Балалардың орындарын бос қалдырмай, қадағалап отыру.

3. Әрекет ережелері

- Ұшақ қозғалған немесе қону кезінде орыннан тұруға болмайды.
- Қолға немесе аузға зат салуға, ұшақ ішінде шулы ойнауға тыйым салу.
- Балаларға **шұғыл жағдай кезінде тыныштық сақтап, нұсқаулыққа қарау** керек екенін үйрету.

4. Ата-аналарға кеңес

- Баланы ұшуға дейін **үнемі түсіндіру**, мысал көрсету – өзіңіз де қауіпсіздік ережесін орындаңыз.
- Ұшу кезінде балалармен бірге отыру, қауіпсіздік ережесін қайталау.
- Баланың қорқынышын азайту – ұшу процедурасын алдын ала ойын немесе әңгіме арқылы түсіндіру.

5. Мақсат

- Баланың әуе кемесінде **қауіпсіздігін қамтамасыз ету**.
- Жарақат алу немесе паника жағдайларын болдырмау.
- Баланы қоғамдық және жеке қауіпсіздік ережелеріне үйрету.

Балалардың табиғаттағы қауіпсіздігі – ата-аналарға арналған жадынама

1. Су айдындарында қауіпсіздік

- Балаларды өздігінен суда қалдырмаңыз, әрқашан қадағалаңыз.
- Жүзу белдіктері немесе құтқару жилеттерін қолданыңыз.
- Суық суға немесе терең айдындарға жалғыз батырып жібермеңіз.

2. Орманда және далада қауіпсіздік

- Балаларды белгіленген жолдарда жүруге үйретіңіз.
- Жабайы жануарлар мен улы өсімдіктерден аулақ болуға үйретіңіз.
- Қауіпсіздік ережелерін сақтауды балаларға түсіндіріңіз: өрт, түтін немесе бөгде заттарды байқаса дереу ересектерге айту.

3. Күн сәулесі мен ауа райы

- Ашық ауада ұзақ уақыт болса, бас киім және қорғаныс кремін пайдаланыңыз.
- Суды көп ішуге үйретіңіз.
- Ауа райы нашар болса (найзағай, қатты жел) балаларды үйге немесе қауіпсіз орынға қайтарыңыз.

4. Велосипед, ролик және спорттық ойындар

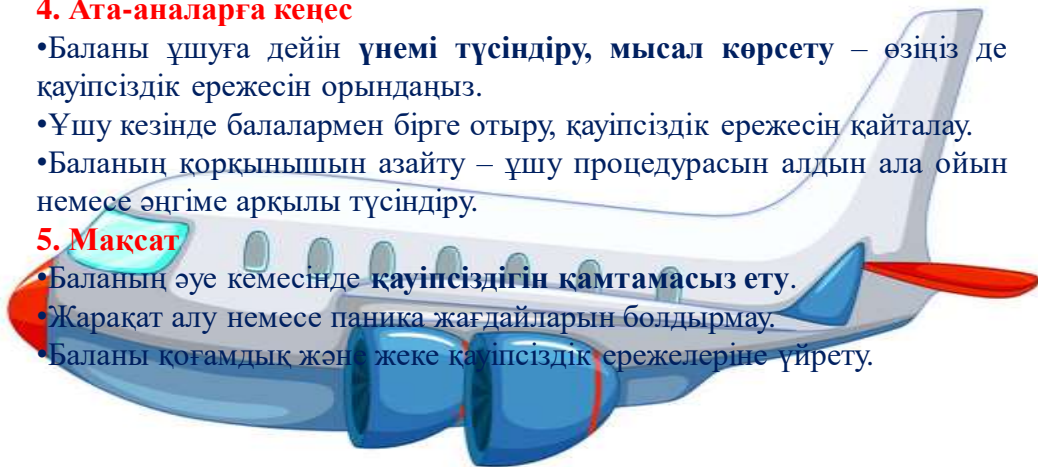
- Каска, тізе және шынтақ қорғағыштарын киюді міндеттеңіз.
- Жолдағы қауіпсіздік ережелерін үйретіңіз.

5. Ұялы телефон және байланыс

- Балаларға қажетті жағдайда хабарласу жолдарын үйретіңіз.
- Ұзақ серуенде немесе экскурсияда әрқашан ересек адамның қасында болуын қадағалаңыз.

Ескерту: Баланың қауіпсіз ойын мен серуен қауіпсіз балаға дұрыс ережелерді ү

әпкершілігі. Табиғатта ын-ала жоспар жасап,

Төтенше жағдай нөмірі – Қазақстанда (және кейбір басқа елдерде) өрт, авария сияқты төтенше жағдайларда шұғыл хабарласу нөмірі болып табылады. Яғни, “101” – қауіпсіздікке немесе төтенше жағдайға байланысты қысқа нөмір.

Ата-аналарға арналған қауіпсіздік кеңесі

1. Баланы әрқашан бақылауда ұстаңыз.
2. Орманға немесе далалық аймаққа тек белгіленген жолмен барыңыз.
3. Балаларды улы өсімдіктерден аулақ болуға үйретіңіз.
4. Жабайы жануарларды тамақ бермеуге үйретіңіз.
5. Өрт шықса, дереу ересек адамға хабарлау.
6. Қалың шөптерде жәндіктерден қорғану.
7. Өзен мен көл жағасында тек ересектер қадағалаған кезде болу.
8. Су айдындарына жалғыз жібермеу.
9. Жауын-шашын кезінде серуенді тоқтату.
10. Балаларды күннен қорғайтын киім кию.
11. Ашық ауада крем қолдану.
12. Қатты желде серуенге шықпау.
13. Балаларды биік жерге шығару кезінде қадағалау.
14. Қауіпсіздік жолақтарын сақтау.
15. Шетелдік адамдармен жалғыз қалдырмау.
16. Тікенді бұталардан аулақ жүру.
17. Жол бойындағы шұңқырлардан сақтау.
18. Құм немесе топырақ астында жасырын су айдындарын көрсету.
19. Балаларды табиғаттағы дыбыстарға назар аударуға үйрету.
20. Балаға төтенше жағдай нөмірін үйрету.

102 – Қазақстан Республикасында құқық қорғау органдарын (полицияны) шақыруға арналған шұғыл телефон нөмірі. Бұл нөмір арқылы азаматтар өз қауіпсіздігін қорғау үшін жедел көмек сұрай алады.

• Полиция шақыру нөмірі

• Қауіп төнгенде, құқық бұзушылық болғанда немесе күдікті жағдай байқалса хабарласу үшін қолданылады

Қашан 102-ге қоңырау шалу керек?

- Ұрлық, төбелес, зорлық-зомбылық жағдайында
- Бала жоғалып кеткенде
- Бейтаныс адамдардан қауіп сезілсе
- Жол-көлік оқиғасын көргенде
- Қоғамдық тәртіп бұзылғанда

Балаларға үйрету маңызды:

- Қауіп төнсе, 102-ге хабарласу керек екенін білу
- Өзінің аты-жөнін, мекенжайын дұрыс айту
- Телефонмен қысқаша және нақты сөйлесу

**103 – жедел жәрдем шақыру нөмірі.
Адамның денсаулығына қауіп төнгенде
немесе шұғыл медициналық көмек
қажет болғанда осы нөмірге
хабарласады.**

103-ке қашан хабарласу керек?

Төмендегі жағдайларда дереу қоңырау шалыңыз:

- Адам есінен танып қалса
- Жүрек тұсы қатты ауырса (жүрек талмасы күдігі)
- Тыныс алу қиындаса немесе тоқтаса
- Қатты жарақат алса (құлау, жол апаты)
- Қатты қан кету болса
- Улану (дәрі-дәрмек, тағам, газ) жағдайында
- Күйік немесе үсік алған кезде
- Құрысулар, тырысу ұстамалары болса
- Жоғары температура түсірілмесе (әсіресе балаларда)
- Аллергиялық ауыр реакция (ісіну, тұншығу) болса

103-ке қалай дұрыс қоңырау шалу керек?

Қоңырау кезінде:

- 1.Сабыр сақтаңыз, асықпай сөйлеңіз
- 2.Науқастың жағдайын нақты сипаттаңыз
- 3.Мекенжайды толық айтыңыз (қала, көше, үй нөмірі)
- 4.Науқастың жасын және жынысын айтыңыз
- 5.Қандай белгілер бар екенін түсіндіріңіз
- 6.Оператордың сұрақтарына жауап беріңіз
- 7.Телефонды өшірмей, байланыста болыңыз

Ата-аналарға маңызды кеңестер

- Балаларға 103 нөмірін жатқа білуді үйретіңіз
- Қандай жағдайда жедел жәрдем шақыру керектігін түсіндіріңіз
- Балаға өз аты-жөнін, мекенжайын айтуды үйретіңіз
- Үйде алғашқы көмек қобдишасын дайындап қойыңыз
- Баланы үрейленбей, нақты сөйлеуге дағдыландырыңыз

**112 – бұл Қазақстандағы бірыңғай шұғыл
көмек нөмірі.**

**Яғни, кез келген төтенше жағдайда бір ғана
нөмірге хабарласып, қажетті қызметке
(өрт, полиция, жедел жәрдем) қосыла аласыз.**

112 деген не?

112 – бұл төтенше жағдайлар кезінде көмек шақыруға арналған бірыңғай жедел нөмір. Ол арқылы:

- өрт сөндіру қызметін
- жедел жәрдемді
- полицияны
- құтқарушыларды шақыруға болады

Қазақстан бойынша тегін жұмыс істейді, тіпті баланс болмаса да қоңырау шалуға болады.

Қашан 112-ге қоңырау шалу керек?

Ата-аналар балаларына келесі жағдайларда 112-ге хабарласуды үйретуі тиіс:

- 🔥 өрт шыққанда
- 🚑 біреу жарақат алғанда немесе өзін нашар сезінгенде
- 🚒 қауіп төнгенде (бөгде адамдар, төбелес, т.б.)
- 🌪 табиғи апаттар кезінде (жер сілкінісі, су тасқыны)
- 👶 бала жоғалып кеткенде

Ата-аналарға кеңес

Балаларыңызға өз аты-жөнін, мекенжайын жаттатқаныңыз дұрыс 112-ге қалай дұрыс қоңырау шалу керегін түсіндіріңіз
Телефонда бұл нөмірді сақтап қойыңыз
Жалған қоңырау шалмауды ескертіңіз

Балабақшадағы буллинг туралы ата-аналарға жадынама

Балабақшада балалардың бір-біріне қысым көрсетуі (буллинг) ерте жастан байқалуы мүмкін. Мұндай жағдайлардың алдын алу үшін ата-аналардың рөлі өте маңызды.

Буллинг – бұл баланың басқа балаға әдейі, қайталанып зиян келтіруі:
итеру, ұру
мазақтау, ат қою
ойынға қоспау
қорқыту

Буллингтің белгілері
Ата-аналар келесі өзгерістерге назар аударуы керек:
бала балабақшаға барғысы келмейді
жиі жылайды немесе тұйықталып кетеді
денесінде көгерген іздер пайда болады
тәбеті немесе ұйқысы бұзылады
«ешкім менімен ойнамайды» деп шағымданады

Ата-аналар не істеу керек?

Баламен ашық сөйлесіңіз, оны тыңдаңыз
Айыптамаңыз, кінәламаңыз
Тәрбиешімен және балабақша әкімшілігімен сөйлесіңіз
Баланың өзін қорғау дағдыларын үйретіңіз (жоқ деп айту, көмек сұрау)
Қажет болса, психологқа жүгініңіз

Егер балаңыз буллинг құрбаны болса

- Сабыр сақтап, баланы мұқият тыңдаңыз
 - Оны кінәламаңыз, қолдау көрсетіңіз
- Тәрбиешімен немесе балабақша әкімшілігімен сөйлесіңіз
- Баланың өзін-өзі қорғау дағдыларын дамытуға көмектесіңіз

Егер балаңыз басқа балаларға қысым көрсетсе

- Оның мінез-құлқын байыппен талқылаңыз
- Жазаламай, дұрыс пен бұрысты түсіндіріңіз
- Эмпатияны (басқаны түсіну қабілетін) дамытуға көмектесіңіз
- Психологпен кеңесуді қарастырыңыз

Есіңізде болсын:

Әр бала өзін қауіпсіз және құрметті сезінуге құқылы. Буллингтің алдын алу – ата-ана мен тәрбиешінің бірлескен жұмысы.

Тәрбиеші тарапынан балаға буллинг (қысым) болса не істеу керек деген жадынама

Егер тәрбиеші:

- баланы жиі айқайлап қорқытса
 - көпшіліктің алдында кемсітсе
 - мазақтаса немесе салыстырса
 - жазалау ретінде оқшауласса
- онда бұл – педагогикалық буллинг немесе психологиялық қысым болып саналады.

Балада келесі өзгерістер байқалуы мүмкін:

- балабақшаға барудан қорқу
- тәрбиеші туралы айтқысы келмеу
 - жылау, мазасыздық
 - өзіне сенімсіздік
- «мен жаманмын» деген сөздер айту

Баланы тыңдаңыз

- Сабырмен сөйлесіңіз
 - Сөзін бөлмеңіз
 - Сенім білдіріңіз

Жағдайды нақтылаңыз

- Не болғанын толық біліңіз
 - Мүмкін болса, басқа ата-аналардан сұраңыз
- ### Тәрбиешімен сөйлесіңіз
- Сабырлы, нақты сөйлесу
 - Айыптау емес, түсіндіру форматында
 - Баланың жағдайын жеткізу

